

דיא רעדאקציען
אונד אדמיניסטראציען
בעפונדעט וויד
Schiffmannsgasse 6, Budapest.
יאָהאָן אויך דיא פרענומערציאָנס
נעלדער צו זענען זינד.
אינזעראטע
ווערען ביליגסט בערעכענט.

נייע יידישע צייטונג

דיא
"נייע יידישע צייטונג"
ערשיינט יעדען
מאנטיאג
אונד דאָנערסטאָג.
פרענומערציאָנס-פרייען:
נאָנציעהרונג 7 50 - ק.
האַלבעהרונג 3 50 "
פּינטעליעהרונג 1 75 "

Budapest, Donnerstag 13. September 1883. בייה בודאפעסט יא אלול

דייט בעשרענקט ווערען מוס, דאס מאן דען קאָמ-
מאטען איהרע מאכט בעשרענקען מוס, דען עס
דייט, דאס דיעזע דיא אונרוהען פֿעראורזאכטען,
ווייל זא צו נאכזוכטליך ווארען. — אָבצוואר מאן
קין גראָסער וויזער זיין מוס, אום צו וויסען, דאס
אן דעס אללגעמיינען עלענד דיא פֿערא-מיינע דער
געווערבע-טרייבענדען אונד גרונד-בעזימערנדען
קלאסע דיא שולד טרעגט, נון מוס עס אבער זא-
כע דעס רייכטמאנעס זיין, דיעזעס איבעל אבצהועל-
פֿען: ביז דאהן עראכטע אָך עס אבער פֿיר מינע
פֿעליכט, אלס רייכטמאנעס-אבנעקאָרדנעטער מינע
געעהרטען וועהלער צו ביטמען, אלל איהרען איי-
פֿלוס אונד אלל איהרע קראַפט אױפֿצוביעמען, דא-
מיט דיא אין דען לעצטען מאנען אױך אין דיעזער
געגענד בעגאנגענען אונרוהען, צערשטאָרונגען אונד
צואוויילען אױך רייכטמאנעס זיך ניכט ווידער-
האַלען קאָננען זאָלען, אונד מאָנען דיא בעשרעכט
זיין, אונזער פֿיר אױן נומעס וואָרט שמעט עמע
פֿענגליכעס פֿאַלק דאָפֿאן צו אױבערצייען, דאס עס
דורך זאָ שענדליכע, פֿעברעכערישע, מאָדאל-
אונד געזעטצוורדיגע מיטטעל אױן היילזאמעס ציעל
ניטמער עררױכען ווערע.

וועלכע זינד דענן אלאו יענע איבעלשאַנדער
אונד בעשווערדען, דערען היילונג מאן דורך דיא
ווענפֿער-פֿאַלונגען צו ערציעלען האָלעט? פֿעדרא
שאַמשיש זאָדאן פֿאַרש. דיא דיעסבענדליכען
קלאַנען זינד אללבעקאָננט, מאן זאנט: דיא פֿינדיג-
קייט, דיא הנטערליסט דער יודען אינטערהיסק
אונד פֿערדרענגט דען כריסטליכען בעדמיץ אונד
דיא כריסטליכע ארבייט, עס זאלל ניכט בעהייפֿ-
מעט ווערען, דאס דיעזע אונד עהנליכע בעשווער-
דען נאָנץ אונד נאָר גרונדלאָז זייען; גער אדע-
הלען עספֿעיהלעט עס זיך, דיעזעלכען אינגעהענד
צו פֿירען אונד דיא מיטטעל צו ערווענען, דורך
וועלכע וויר אונזערע לאנע געגען דיא שמרעבונגען
דער יודענשאַפֿט שימצען קאָננען, דיא ווענע, וועל-
כע וויר איינצישלאַגען האַבען, זנד: ניכטערנדייט,
ארבייטזאמקייט.

דאס געהיימניש דעס געדריהענס דער יודען,
שאַפֿט ליענט איינפֿאַך דאָרין, דאס דיא ניכט נור
מיט פֿערשיטעטע אונד אונזערדליכע אױפֿער
ארבייטען, זאָנערען דאבייא אױך ניכטערן, שאַר-
זאס, ביז צו זעלבסטפֿערייגונג מעכט אױט, אונד
אום דען ערפֿאַנג דער ארבייט אױך פֿיר דיא הינ-
קונפֿט צו זיערן, לענט דיא יודענשאַפֿט אױך דיא
ערציעהונג איהרער קינדער דאָרין אן אױס איה-
נען פֿערשיטענדיגע, ניכטערנע, ארבייטזאמע, אױס
נאָהאלל ענטבעהונגעפֿעדיגע מענטשען צו ביל-
דען. —

וויר מיסען דיעזעס לעבענדיגען ביישיפעל,
וועלכע אונס דיא יודענשאַפֿט ביעמעט, פֿאַלנען,
וויר מיסען גלייכפֿאַללס ארבייטזאם, מעכט אונד
שפֿאַרזאם זיין; אונזער פֿאַלק דאָרף זיך אין נומען
ערנעמאיהרען ניכט, דעס ניכטמאָהן אונד שוועל-
גען איבערלאסען, זאָנערען מוס אין צייטען דעס
איבערפֿלוסעס פֿיר שפעטערען, עשוואַיגען נאָהא-
שטאנד פֿאַרזאָרען; עס זאלל ניכט נור אױס זאָם-
מער דיא פֿעלד בעשעללען, זאָנערען אױך אױס
ווינטער דיא מאַניפֿאַכען ערווערבענעלענעוואַרען
נאָך קרעפֿטען אױסצומען; אונזערע פֿרייען זאָללען
דיא זיט איינעס מענטשענאלטער נאָנץ אונד נאָר
אױסער געפֿאַלענעדייט געקאָממענען ארבייטען דער
דיואַינדוסטריע וועדער אױפֿנעהמען, זאָלכע בע-
שמרעבונגען ווירען דיא צווייפֿאַכע נומע פֿאַלנע
האַבען, דאס דיא ערווערב בראַכטען אונד איבער-

מען, מיט דענען מאן אונס געוואַהליך טראַקטירט,
איבער דיא אנטיסעמיטישען פֿאַרנענגע שפֿריכט
ער זא:

איבער דיא ווענפֿערפֿאַלונגען, דיעזע צוויי-
מע געפֿעהרליכע ערשיינונג אונזערער בעדענמאלי-
כען לאַגע, מיט אױך מיך נאָך מינער איבערצייענע
פֿעראַמטער אייסערן, דאס דיעזע געוואַלטהעמ-
גען אַנדרױפֿען, איינברעכע, רייכטמאנעס מיט
דען רעגען דער מאָדאל אונד מיט דען גרונדעטצען
דער נעכטמעלליכע אױס וועדערשפֿירן שמעקען,
ברױכע אױך וואָהר ניכט צו בעווייזען; אױך גלױבען,
אױך ניכט, דאס יעמאנד וואַנען קאָננטע צו לייגען,
דאס יענע, דיא זיך זאָלכער מהאמען ערקוהען, זיך
אַפֿען געגען דיא גרונדעטצע דער געזעלשאַפֿט,
געגען דיא זיכערהייט דער פֿערסאָן אונד דעס אױ-
גענומנס אױפֿנעהנען, זינד יענע, דיא דאס פֿאַלק
אױס נאָנען לאַנדע צו זאָלך באַזען אונד געוואַלט-
מהעטיגען פֿערפֿאַלונגען אױפֿנעהמען אונד אן מאַט-
כען אַרמען לידער בערייטע אױך אױפֿנעהמעט
האַבען, מיט זיך דאָרױכער צו ראַמקע גענאנגען,
וואס זא אייגענטליך וואַללען אונד וואָהן איהרע בע-
שמרעבונגען פֿיהרען? אונד ווען יא, גלױבען דיעזע
העררען, דאס עס אן אונזערער צייט דער הימאני-
טעט (מענטשליכקייט), וואָ פֿרייהייט, גלייכהייט אונד
ברודערליכקייט, ערשרשט, מאַגליך ווערע, זעכעט
מאלהונדערט אונד עטליכע מיוזנד מענטשען, דע-
רען גראָסער מהיל אונזערע מיטברנדער זינד, אױס
דעס פֿאַטערלאַנדע צו פֿערטרייבען, אָדער זא דיער
דורך אױספֿלינדערונג צו בעטמלען צו מאַכען אָדער
נאָר דורך מאַרד אױסצוראַטען? אונד גלױבען זא
וואַהל, ווען זא דיעזען אױנוגן פֿיר מאַגליך האַל-
מען, דאסס אונד געבילדעטע אױראַפֿא דיעס גע-
שאַטטען אונד דאס דיא צווייליזערען שטאמען
יענעס אייננאָר, דאס פֿאַר דעראַרטיגע ניכט צוריק-
שווערטע, אן איהרער מיטע הולדען ווירדען, יע-
נעס אונגאַרן, דאס ניכט דורך זינע גראָסע, ניכט
דורך דיא צאָהל זינער בעפֿאַלקערונג, זאָנערען
דורך זינע פֿרייהייטליכע אונד דורך זינע אבטונג
פֿאַר דען מיט דערזעלכען פֿערבונדענען זומען אױ-
ראַפֿא אנטערקעננט אונד מיטנעיהל זיך ערוואָר-
כען, דיא עס דורך פֿערייגונג דער גרונדעטצע,
דיא עס ביהרער האַנגעהאַטען, דיא עס אבער נון
מיט פֿיסען צו טרעמען בענינגט, ענטשידען פֿער-
ליערען ווירע.

אונד האַבען זא אױך, דיא איבריגען פֿאַלנען
בערייטע בערעכענט? האַבען זא פֿאַרנעהמליך בע-
ראַכט, דאס עס געזעטצליכע פֿעליכט איינעס שטא-
טעס זיז, אונזעזעטצליכע געוואַלטהעמקייטען
מיט געזעטצליכער קראַפט צו אנטערדרוקען אונד
זא, זעלבסט ווען דיעס בלוטיגע אַפֿער קאָסען
זאָלעט, נאָך אױס קייטע צו ערשיטקען? האַבען זא
בעראַכט, דאס אױן זאָלכער קאמפֿע דער ראַהען
מענטשען אױך דאס פֿערמאָנען אונד לעבען פֿיעלער
אונשוולדיגען אונד פֿיערליכען בירגער געפֿעהרדען
מיטטע אונד דאס דער זענע, נאָך וועלכער זימע
איטמער ער זיך אױך ווענרען ווירדען, אן זינען
פֿאַלנען פֿיר דאס פֿאַטערלאַנד נור בעקלאַנענס-
ווערטה זיין קאָננטע.

דיא פֿאַלנען זינד יא אונזערעבענכאָר, דיא
רעגירונג מיטטע צו דען שמרעננסמען מאַסרענעלן
שרייטען, אום דיא איינערע רעוואָלוציאָן צו בע-
קעמפֿען, ווענן דיעס מיט קליינען מיטטעלן ניכט
געקאָם, גיױסט מאן צו דען גראָסערן אונד שמרענ-
גערען.
שפֿריכט מאן דאָך שאָן, דאס זא פֿירי-

אונזער קאמפֿע געגען דען אנטיסעמיטיזמוס.
דאס לעמל יודי, דער מענטש אױט צו מי-
הע, פֿלאַנען אונד לידען געבאַרען, זיין גאנצעס
לעבען בעשטעהט אױס קעמפֿען, ער קעמפֿט גע-
גען דיא ווילדען מהיערע, געגען דאס אונגעזעפֿער,
דאס אױס זינע זאמען צערשטאַרען ווילל; ער
קעמפֿט געגען דיררע אונד פֿיכטמקייט, געגען דען
פֿלוס, דער זינע וואָהונג, זינע פֿעלדער איבער-
שוועמט; ער קעמפֿט געגען דאס פֿיער, דאס זיך
זינע גיטער צום רױב ערוועהלט האַט; ער קעמפֿט
געגען זינע מיטמענטשען, דיא אַפֿט רייסענדער אלס
דיא ווילדען מהיערע, געפֿעהרליכער אלס וואַסער-
פֿלוסען אונד פֿיערפֿעלכער אלס וואַסער-
דען דאס ווילדע מהיער ווילל נור זינען הונג-
גער שמירלען, דאס וואַסער פֿרעכט נור בערנאב
אונד דאס פֿיער פֿאַלגט נור דעס געזעטצע, דאס
אױס דער שאַפֿער פֿאַרנעשריעבען האַט, דער
מענטש אבער גלייכט דער שלאַנגע, דיא נור פֿער-
וואַנדעט אָהנע אױנען נומצען דאָפֿאן צו האַבען,
זא בעשטעהט דאס גאנצע לעבען אױס לויטער
קאמפֿע, דאָך קיינעס מענטשען לעבען אױט זא דורך
אן אַפֿאפֿ, מהיטען אונד פֿלאַנען, וויר דאסיעניגע
דעס יודען! דענן צו דען לעבענסבעשווערדען דער
אנדערען קאמפֿען בייא אױס נאָך דיא שעדיגונגען,
דיא ער דורך זינע כריסטליכען מיטברודער ערליי-
דען מוס: שעדיגונגען אן לייב, גוט אונד עהרע. —
וויר זינד מיט דיעזען בירגערן גלייכגעטערלעכט, ווע-
ניכטענס אױך דעס פֿאַר ער אױך
וועלכעס דיא, פֿעראַסוונג גע-
שריעבען אױט.

אונד דאָך ווערדען דיעזעניגען, דיא געגען
אונס פֿאַלש געשוואַרען, ניכט צור פֿעראַטוואַרונג
געצאָנען; אױן פֿעזעל נור אױך ארלייב ענטקען;
וואו, רעמשיק, דיעזע שידער ניכט צור פֿעראַנט-
וואַרונג געצאָנען, ווענען דער אנווענדונג פֿאַן מיט-
טעלאַטעריליכען מאַטריען; דיעזעניגען אבער,
דיא ניכט מיט טימעט, זאָנערען מיט בלוט שרייבען,
לעכט מאן פֿאַרשעטצען, צו רױב, פֿלנדערונג
אונד מאַרד אַנדרױפֿען, אונד שפערט האַכסטענס
אױן פֿאַר לעהרבוךשען אָדער הומעט ביערן אױן,
דיא לייכט צו פֿעריהרען וואַרען; דיא פֿערפֿעהרער
אבער, דיא, העררען לעכט מאן לופֿען, נאָר דעס
אלטען שפֿריכטאָרט, קליינע דיעכע הענטען מאן
אױך, דיא גראָסען לעכט מאן לופֿען. — דיא פֿאַ-
ליציא, דאס מיליטער זינד מיטטענס צו שפעט ער-
שינען, נאכדעם שאָן געפֿלינדערט, צערשטאַרט
אונד געמאָדערט וואַר.

גענדליך קאָסען אונזערע געזעטצעבענדען
לאַנדעסמער נאכעהונקט אונד קאָכען אונס נאָך
דעס מאַדע איינע וויינזופֿע, אינדעס זא אין איהרען
רעכענשאַפֿטבעריכטען אן איהרע וועהרער איד
בעדייערן אױסהיסקען ווענען דיעזער פֿאַרפֿעללע,
מאנכער רעפֿורמע מאַכט עס דאבייא וויר ווער-
האַווא, אינדעס ער דען יודען וועניגסטענס צום
מהיל דיא שולד נעכט, אונד איהרען מאַדאל פֿיע-
דינט, זיך נאָנץ דען אייננאָר אַנזושליעסען,
וועהרען דיעזע זא מיט דען פֿיסען ווענשטאַ-
טען.

איינע ערפֿעלייכע קונדעבונג פֿינדען וויר אין
דעס ברעפֿע, וועלכען פֿיל שאַמשיטש, דער דע-
פֿוטירטע פֿאַן משהרונ אן זינע וועהלער ריכטעט,
אונד וועלכען וויר דיער אױס צויעגע זיינגען, דא-
מיט אונזערע לעזער דאָך אױך איינמאל איינע
שייכעלוואַרטע אױך דיא יודען צו האַרען בעקאָט-
מען, אנטשאַפֿט דער פֿעריימונגען אונד גראָבדיי-

טען.
איינע ערפֿעלייכע קונדעבונג פֿינדען וויר אין
דעס ברעפֿע, וועלכען פֿיל שאַמשיטש, דער דע-
פֿוטירטע פֿאַן משהרונ אן זינע וועהלער ריכטעט,
אונד וועלכען וויר דיער אױס צויעגע זיינגען, דא-
מיט אונזערע לעזער דאָך אױך איינמאל איינע
שייכעלוואַרטע אױך דיא יודען צו האַרען בעקאָט-
מען, אנטשאַפֿט דער פֿעריימונגען אונד גראָבדיי-

פערשידענע נייאנקוימען.

דער קאָנג האט 257 פּעראַרטיקירטע בענאָדינט, פֿעלען דען ריקשטענדונגן טהייל איהרער פֿרײַ- הייטסשטראַפּע ערלאַסטען. דען אַנלאַס צו דיִעזער בענאָדונג האט דיא גליקליכע ענטפֿונדונג דער קראַפֿירטעססן שטעפֿאניע געגעבען.

(מ א ר מ א ר אָ ש ש י ג ע ט.) איינע טרוי- הרב הגאון הגדול והקדוש המקובל המפורסם עני כל בית ישראל נשואות אלוהי קותיאל יהודא מייסדכוים וצוקיר איזט אום עשיק העבר אין אין בעסטערעם לעבען איבערטרעמען. דער פֿערלוסט וועלכען דאס געזאמטע יודענטהום דורך דאס אב- לעבען דיִעזעס גדול הדור ערליידעט, איזט גראַס אונד אונערזעעבאר. דאס ראַבבֿינאט צו מאַרמא- ראַש-סיגעט ווירד פֿאַן איינעם ענקעל דעם פֿער- שטאַרבענען געלייטעט, וועלכער איך צום נאכפֿאַל- גער אויסערזעהן אויט- תנצב"ה.

וואַרדע - וויא אויס גראַן געמעלדעט ווירד - פֿאַר איינען טאנען צווישען דען געמיינדען משעו אונד קעסטאַרין אן איינעם אים לעצטערן אַרמע וואָהנ- האַפטען קרעמער יודישער רעליגיאָן בענאָנען. - דערזעלבע וואַרדע אויף דער לאַנדשטראַסע איי- ווייט משעו מייבלינגס אַנגעפֿאַלען, מיטטעלסט איי- דעם קאַפֿעדיעכעס צו באַדען געשטרעקט אונד אָ- דאן מיטטעלסט קניפֿטען אונד מעסטערן אין שוועריכסטער ווייזע צוגערייכטעם; עס וואַרדען אַהם אין דאס הונטעררויפֿט דרויט שטיכע פֿער- זעצט, דיא וויכטיהייט דער רעכטען וואַנע אב- געשניטען אונד אויך אן דען איבריגען קאַפֿער- טהיילען מערערע שויערע פֿערדעסצינגען מינע- בראַכט. אין זאָלכעס צושטאנדע וואַרדע דאס גרוי- זאם צוגעריכטעטע אַפֿער פֿערברעכערישער העב- דע און פֿאַלגעדיעטע אַפֿער שטראַסענראַבבֿן אויפֿגעפֿונדען. דיא טהעטער דירפֿטען עס קום אויף רויב אבגעזעהען האבען, דא זיא איהרעס אַפֿער דיא צעהן גולדען, דיא דאסזעלבע בייא זיך טרוי, ניכט הייבטען; אויך אן איינען ראַבעקאס איזט ניכט צו הענקען, דא דער זאָ גרויזאט געפֿינגעט קרע- מער זיך וועגען זיינער רעדריכקייט גראַפֿער בע- ליכעטהייט ערפֿרייטע, אַלס איינציג דענקבאַרען גונד בלייבט זאָנאַר דיא אַנאָדמע, דאס דער אונד

גליקליכע מענטש אין אַפֿער יענער דורך דיא נייע- רינסטען לידענשאַפטען גענעדערטען בעוועגונג אויט, וועלכע דיא לאַנדבעפֿאַלקערונג אין פֿעלען טהיילען דעם לאַנדעס ערנריפֿען האט.

(דיא ל א ל מ א כ ע ר) ווערדען זיך קראַמען, וועגן זיא דאס אורטהייל דער קאָנ טאַפֿעל האַרען ווער- דען. דיא אים פֿאַריגען יאָרע אין לאַנשטיין, בייא פֿרעסבורג פֿעראַיבטען יודענקראַוואַלע קאמטען די- ער טאנע פֿאַר דער קאָנזיליכען טאַפֿעל צום רע- קראַטע אונד וואַרדע דאס אורטהייל בעדיימענד פֿערשערפֿט. דיא הויפֿטערדעלפֿהרער פֿרוקאָפֿט וועלכער אין פֿרעסבורג 9 מאָנאַטע בעקאַממען האט, ערהעלט יעצט 3 יאָרע שווערען ק ע ר ק ע ר. אַנדערע אַנגעקלאַנטע, דיא אין ערסטער אינשטאנץ צו גערינגערען אַרעסטשטרא- פֿען פֿעראַרטיקט וואַרדען. ערהיילטען קערקער- שטראַפֿען פֿאַן 6 מאָנאַטען ביז צו 2 יאָרען.

(ד ע ר ט א י א ע ס ל א ר ע ר פ ר אָ- צ ע ס.) דער אַדוואָקאַט דער פֿרוי אַפֿעלמאַש, הערר קאַרל סאַלאַ. האט זיינע אַפֿעלמאַש געגען דאס אורטהייל דעם גרעדיהאזער געריכטשאַפֿעס בערלייט דער קאָנ טאַפֿעל אונטערברייטעט. דיא אַפֿעלמאַש אין אַפֿעלמאַש מערערע באַגען. ענטהעלט אבער ניכטס נייעס, דאס אַללעס האבען וויר שאַן אין דער שלוספֿעהאנדלונג געהאַרט. וואס דער אַרמע נאַרד סאַלאַ פֿאַן נייען אַפֿעלמאַש.

(א נ מ י ס ע מ י ש ע א נ י ט א - ט א ר ע נ א י נ ג א ל י צ י ע נ.) אים קראַקוי ווירד פֿאַן 10 סעפטעמב. געמעלדעט: אין לאַדען האט דיא פֿאַריציא איינע אויפֿהעטצער איינע- שפֿערט. וועלכע דיא דאַרטיגען אַרבייטער: 10 אַנ- טי-סעמיטישען עקסעססען אויפֿרייטעמען. אויך אין וואַרשו וואַרדען איינע אַנעמען פֿערהאַפֿטע, וועלכע צו דיִעזעס צוועקע הערמויזען, אים דאס פֿאַלק געגען דיא וידען אויפֿצווייזען.

(ש ט א ק ע ר א י ב ע ר ד ע נ ע ס.) ל א ר ע ר פ ר אָ צ ע ס.) דער בעריהטע דייט- שע אַנטי-סעמיט פֿאַסטאַר שטאַקער, העלט די- ער טאנע איינע פֿאַרלעזונג איבער דען מיטא-עס- לאַרער פֿראַגעס. ער זאגט: איך קאַן דאָריבער ניכט אירטהיילען, אָב דיא ווירדן שולדיג אָדער אונ- שולדיג זינד. איך האבע דאָריבער מיט 2 שטאַטס- אַנוועלפען געשפֿראַכען. דערען מיינונג מיר מאַאס- געבער איזט, אונד דיִעזע זאגטען: אויך וויר העמ-

מען איינען שולדשפֿורן ניכט בעאנטראַגט. פֿאַן דען אַנטי-סעמיטישען צייטונגען וואר עס יעדאך אין פֿעהלער, זאגטע הערר שטאַקער ווייטער, דאס זיא פֿאַם געניגן אן דען רעזולטען פֿאַר ערוועהנטען. איך בין דאַפֿאַן איבערצייגט, דאס דיא אבשלאכטונג פֿאַן כריסטענטומען היינע זאגונג אבער יודישען רעליגיאָן בילדעט. - וועגן איין הערר שטאַקער שאַן איין בעל תשובה ווירד, מוס דאך באלד דיא רייע אן אישטיצי אונד ווערהאַוואַי קאַממען.

"ט א ר נ א צ י נ ו ס ס א ו י ס מ א ש י - נ ע ז ה א ל ל ע." גענדיגטע אים אבגעלויפֿענע אַהרע, בעוהט אויף נאַן אַנדערען גרונדעסען אַלס אַללע בוי- הער געקאַנטען פֿאַבליסאנס דיִעזע אים. דיִעזע מאש- גען ווערדען דורך דען אייגענטימער טהיילס אויף זיינען נישט, טהיילס אויף אַנדערען פֿערוזכטעלדערן דען פֿער- שיעדענען פֿערוזכען אונטערזאָרען, אום דיעזען לייטסונט- פֿעהיקייט רעכט געוויא ערפֿראַגען צו קאַנגען; פֿערנער ווערדען דיִעזע דען לאַנדווירטהען צו בעליבענען פֿראַגען אויסגעטהיילט, אום זאָ גראַפֿער ערפֿאַהרונגען צו זאַממען. - זעלבסט אים פֿערקויפֿט שטעהט עס דעם קייפֿער פֿרייא, דיא איהם ניכט פֿאַסטענען מאשינען צווייזענען אונד דאַפֿיר אַנדערע אָדער ווין געלד צוריקצופֿאַרדען. דיא מא- שינען ווערדען אויף 3 זעלבסט אויף 4 אַהרע קרעדיטירט, דיא פֿרייזע זינד פֿיקס אויף דען מאשינען ערויסלדן; קום געכט עס נאָך איינען צווייטען אַרם, וואָ דיא פֿערשידענע גען פֿאַבריקאַטע אונד סיסטעמע זאָ מיט פֿערשטערניס פֿערטרעטען צו פֿינדען ווערען. עס איזט אויך אונטערהאַרט, דאס איין נייא ערויסגעטעט געענשט זאָ געעלד אום זיך גענריפֿען העטעט, עס האַטען שאַן אים ערסטען יאָרע קום גענוג מאשינען, אום דען דריטען טהייל דער זיך מעלדענדען קייפֿער צו בעפֿריידיגען, בייא דען קאָנקורענ- צען געווינגט ער נאַטירליך דיא מייסטען פֿרייע, ווייל ער דאס פֿאַסטערע אַנצוואַונענדען אונד צו האַנדאַבען ווייס.

פֿערלאַזונגען.

1864-ער קאָנ פֿאַר אַפֿעלמאַש

בייא דער אַם 1 סעפטעמבער און זיינע פֿאַר- גענאַממענען פֿערלאַזונג וואַרדען פֿאַלגעדיעט 14 סע- ריען געצאָגען: 2267 2160 2075 2008 1838 431 324 118. דער הויפֿטערפֿער מיט 2472 2655 3338 3586 3687. פֿעל פֿעלע אויף סעריע 1838 גי 60. דער צווי- טע סע סע 20,000 פֿעל פֿעלע אויף ס' 6255 גי 61. דער דריטע מיט 15,000 פֿעל פֿעלע אויף ס' 1838 גי 17. 10,000 געוואנן ס' 431 גי 1. יע 5000 געווינגען ס' 386 גי 4. ס' 3883 גי 45. יע 2000 פֿעל געוואנגען

נעם שבת-שפֿאַציערנאָנע צוריק, אונד זאגט מיר אונד דער זעליגען מיטטער, דאס דיא פֿאַן איינעם נאַפֿען, שטאַטס- לייכען קאוואַליער אויף איהרען גענעטן פֿערפֿאַלנט וואַרדען זיא. איך עראַינגערע מיר. אין איינעם עננען געביש טראַט ער איינמאַל פֿלאַצעליך אן זיא העראַן אונד האבע איהרע האַנד ערנריפֿען, זיא אבער רום זיך לאָן אונד איילטע מיט איינעם שרייא דעם ענטזעפענעס דאַפֿאַן. איין דיִענער זיא איהר ביז נאָך אַנווערעס הויזע געפֿאַלנט. איך לענטע קיין געוויס נאָרן, אונד געכאַט איהר, זיך דיא געכעטע צייט צו הויזע צו האַלען, וואס באלד דיא ערקראַנקונג זיינער מיטטער שאַן נאַהווענדיג מאכטע. איינעם טאנעס קאַם איין בריעק, אַרעסטירט אן שרה, דעם איין קאַסטבאַרער שמוק בילאג, מיט דער בייטע, איהן אַלס איינע תולד- גונג איהרע טונענר אונד אַנמושא אַנצוגעהמען. איך צע- ריס דען בריעק אונד איבערנאַב דען שמוק דען אַרמען דער שטאַט, דען כריסטליכען, ווייל מיר דיא ווידען קיין רעכט דאָרען צו האבען שיענען, אונד אויך, דאַמיס עס בעקאַנט ווערדע. ווייטער ווייס איך ניכטס, פֿאַר אַללעס מוסט דא נאך אַלל דען אומשטענדען אויפֿ'ס געוויסטע פֿאַרשען, וועלכע דיא ענטפֿהרונג בעלישעשען. וואָללאַך, מיין זאָהן, פֿערשפֿורן מיר הייליג, אַללע קרעפטע דיִענער זעלע אונד דיִינעס לייכעס גור הערליך אַליין צו פֿערהענדען. גור ערסט וועגן דיא איינע געוויסטישע טראַגאנס האַט, פֿערוועט מיין אַנצעוויס ווערענצוהעקען. נאַפֿט, יא, נאַפֿט, דער פֿאַר דער וואַזען, דער רעסטער, דער אַנשולד, ווירד מיט דיר זיין . . .

אין דיִעזעס אויגעבליקע אַפֿענטע זיך דיא פֿאַרשע וועדער, דער ווערשער טראַט הערליך, אונד ווינקט צום אבשיערע.

(פֿאַרשעצונג פֿאַלנט)

ער וואוסטע קיינען פֿראַסט; וואס פֿיר אין טראַסטערוואַרם זאָללע ער שפֿריכען?

לאַנגע ווערשע דאס שווינגען. דער גרויז לאַג מיט אַפֿענען, שטייערען איינען אונד קראַסטפֿאַסט געפֿאַלטע- טען הענדען. זיין גייסט שיען אַנדערע צייטען אונד אַנדערע אַרשע צו דורכאַרדען, ענדליך בענאָנען ער:

זיכף, דיא האַסט מיר מיין קעיקעלאַנער צום דאַר- געלאַנגער געמאַכט - אבער דיא האַסט וואָלל געטהאן, ווער אַנדערע אַלס דער פֿאַטער מוס איבער דאס קלדיין וואַכען וועגן דיא מוסטער אַהענגענאנגען? ווער אַנדערעס אַלס דער פֿאַטער מוס דיא שטייערען טראַנגען אום זיין קינד, וועגן עס אין פֿעטאַר אַיז? סינער שרה איזט איינע שווערע פֿרופֿונג געוואַרדען, שווערער אַלס דיא מייניגע, אבער זיא ווירד זיא בעשטעהען. ניכט וואַהר, זיא ווירד זיא בעשטעהען? אונד דער גרויז שפֿראַך מיט שטאַקער שטייכט, מיט מעכטיגער שפֿרענגען: "זיא ווירד דעם ריי- זער דיא אַנשולד, דעם פֿערהערער דיא קיישהייט, דער ווער דיא אַנשולד, דער געוואלט דען - טיף געגענען- זעפען, זיא ווירד זיא וואַסע ענטפֿרייטען, מיט דער דער פֿערברייכער זיך איהר נאַהט, אונד זיא עננען איהן שוויג- גען. זיא ווירד איהן ענטלאַרפֿען, זיא ווירד איהן אַהנמע- טיג מאכען, זיא ווירד ריין בלייבען, אונד דער עלענדע צו איהרען פֿיסטן צושטערן, זיא פֿאַרדען פֿיסטען דעם ריכטיגער, דעם אונטערזעליכען, דאס ווירד רבי זום טוב האַללעריס פֿאַסטער טהון אונד זיינען!"

"זיכף, האָב ער פֿאַן נייעס אן, דיא ביזט אַלס אין רעדליכער טרייער זאָהן צו מיר געדרונגען - אום מינענ- וויללען, דיא האַסט אַנאַיבערשטייליכע קעיקערמיערן א- בערשיגען, אונטערפֿאַסטע פֿאַרשען געאַפֿענטע - אום מינענזויללען. האבע דאנק, טראַסט מיינעס אַלסטערס. - זעפט אבער - פֿערניס מיר, זעפט זיא איך ניכט מעהר

נער, אלל זינער האבע בערויבט ווארדע. ער אונד זיינע פאמיליע מיסטען פליכטען. זיין הייז גלייכט איינער רוינע.

פאן דאָרף צו דאָרף ווארדע דא מענגע גראָ- סער. יעצט אומפאסטע דיעזעלבע שאַן זעכסהונד- דערט קאָפּע אונד דא דאָרף גייען צו ציגלער לעכצמען נאך רויב. דא דרענגטען דאצו, דען רויבונג פאָרט צוזעצטען אונד דאס פאָלק נינג נאך וויסנאק, וואָ דרייאַ וידענפאמיליען וואָהנטען. בייא דען קויפליי- טען היינריך לויש, אינגאן בלאס אונד מאַס קליין ווארדע אין זאָלך ווילדער וויזע געוויסעטע. דאס דיעזעלבע הייטע ניכט מער בעוויצען, אלס איה- רע נאָממען פיער ווערע.

מיטטוואך, אס 5 ד' מ' ווארדע דער לארען דעס יידישען קויפמאנעס מ' בלאס, דאָנערסטאָג דאס געשעפט דעס קויפמאנעס וילויס דייטש אין באַקא דעמאָלירט. פרייטאג פלינדערטע איינע פיער- לייכט הונדערט קאָפּע צעהלענדע בויערנבאנדע בייא פילם קליין אין מארוואווען, דאָך ווארדען דא פלינדערע פאן הוסארען איבערפאללען, וואָ בייא עס צו איינעם בלוטיגען קאמפּע קאם. איבער 40 פערוואונדערטע ווארען צו צעהלען, בעמערקט מוס נאך ווערדען, דאס דער פּאָרדער טאָמפּין אין באַקא דען יידישען פעכטער מ' האקער שימצע אינד זוך דארויך איינער לעבענסגעפאָהר אויס. זעמצעט, אייך גראַפ באַמבעללעס אין קלענאָוויק שימצעט זיינען יידישען פעכטער יאקאב זאָמער. דען ער ליעט דעססען האבע אין זיין שלאָס בריי- גען אונד רייכטע דעס בערענגטען איין צימער אים שלאָסעט אין.

מינסטערפיערעווענעט מיסא האט דא קראָא- מישען פערמרויענסטענער: באראן איקי, יאָזפאָ- וויטש, מיהאלאוויטש, מיקסיטש, גראפן לאדיוסלויס אונד סהעקאָרף פיעראטשעוויטש אונד זשווקאוויטש הייערדער בערווען צו איינער קאָנפערענץ, דא דיענסטאט שטאטמנעפיערען האט, אונד וואָבייא אייך דא מיטבעטער כאפארי אונד בעדעקאוויטש צוגענען ווארען.

דא קראָאמען זאנעטען, דאס איינע פערשמענ- דיגונג מיט אונגארן יעדענפאלס הייערעשמעללעט ווערדען מיסטע, אָהנע וועלכע דא צושמענדע אין קראָאציען ניכט האלטבאר זינד. דא פערשפאָבען, צו הויזע בערווהענדע צו וורקען.

„קראָאמישען פאָלקע“ אויכליעפערן אונד אלס נון דער קויפמאנען ענטפונגעטע, ער בעזימע קיינע זאכע פּרעמאפּלע, דא ווארדע ער פאן דען ברי- ערן ביזוימע געדרינגט, דיעזעלבען שטרעצען אין דען לארען, רויבמען דא ווארען, ערביאכען דא קאססא אונד שטאהלען זעכסווענד גולדען און באארעם, 1500 פלי אין אבליגאציען, גאָלד אונד זירבער, וועלכעס אין דער קאססא אויבערוואהרט וואר, הייערדען ווארדען דא בויערן פאן אידעס און פיערער אין דען קעללער גערופען, דא פאָפּענטען זיא וויינפעסטער אונד מראנקען, זא לאנגע דא נור צו מדינקען פערמאכמען. אלס זיא ניכט מער צו מדינקען פערמאכמען צערשולען זיא דא עבינדען צו אונד דער וויין שטראָמע אויס, זעכסהונדערט איי- מער וויין אונד צוואנציג איימער בראנשוויין גינגען אויף דיעזע וויזע צו גרונדע. יעצט בעגאנגען זיא דען דאבשטוהל אבצויראגען אונד שטאהלען דאס געמירדע, וועלכעס אויף דעס באַדען דעס הויזעס לאג, וואס נאָמיטש — בייא דעס קויפמאנע אינגאן האפער ווייטקעט דאס געווענען אין דערזעלבען וויזע, שליעסליך פערפאלמעט מאן זאָאָר דא וי- דען אונד איהרע פאמיליען אונד דאָהמע איהנען מיט מאָרשלאגן. אין איהרער אַנגסט פליכטמעטען דא בערראָסטען מיט איהרען פאמיליען צום פּאָר- רער אונד ליעסען איהרע האבע אין דען הענדען דעם פלינדער ער. דער פּאָרדער לאוואסלאָף וואָסאָקא באַט דען פערפאלמעט שוטיגן אין זיינע הויזע, ער זעלכעס שטעללעט זיך דעס מאָבענדען פאָלקע ענטפונגען, זיינע אויערשראָקענדיגס מאכטע איינען נומען איינרוק אויף דאס פאָלק, עס צאָג זיך מור- רענד צוויק, דער פּאָרדער האטטע זעכס מענישען דאס לעבען געזעטעטע.

נאך קורצער בעראדוונג ענטשלאָסען זיך דא בויערן נאך באטמינאני צו געהען, וואָ עבענ- פאלס „רייכע וידען“ זינד, אין באטמינאני וואר- דע צוערשט אין אַנגרייף אויף דען לארען דעם קויפמאנעס לעפאָלד גראַפ געמאכט, אים געשעפ- טע ווארדע גערויבט אונד געפלינדערט, אייך וואר- דען זעמטליכע מאָבעל צערמרויעטער.

נאכדעם דיעזעס פלינדערונגסוועיק פאָללענ- דעט זיא, פערלייכעס מאן דאס דאָרף, דען עס נאב הייער נור איינען איינציגען וידען, אונד צאָג נאך טראָאָסטאָן, וואָזעלכעס דער פעכטער דעס גרא- פען אייזאן דראַשקאוויטש, דער וידע אינגאן האט.

דיעס דאס פאָלק פאן פּראָסטערייא, הענדעלן אונד זאָנסטיגען לאסטערן אבהיעלמען, אונד גלייכווא וויר אונס זעלכעס דער שפּאראמקייט, מעסיגקייט אונד ארבייטאמקייט בעפלייסען מיסטען, זא זאָל- לען וויר אויך אונזערע יוגענד דורך אונטעררייכט אונד צעזעהונג צו פערשטווערדיגען ארבייט אונד ניכטערהייט טויגליך מאכען. אונד נאך איינעס מיט- טען וויר דער וידענשאפט אבליושען: איהר צוואם- מענהאלטען, איהרען געמיינזען; וויר מיסטען אונס פאן דער וידענשאפט זא ווייט עמאנציערען, דאס וויר עס ניכט נאָמהיג האבען, בייא איהר דארלע- הען אונד קערדיט צו זוכען. אונזערע אינשטיטוטע דיענען אין דען געלדערפאָרדערנישען אייך דעס קליי- נערן בעזימצערס אונד צו בעפריידיגען דעס פער- סאָנאלקערדיט-בערדפלייסעס מיסטען אללענמאָל- בען אים לאנדע קערדיטפער איינע אונד פערבענדע געמירדעטע ווערדען.

צום שלוסע עמפיעהלט דער ברייף דער וידענשאפט, איהרען אַנגעבליכען ווידערוויללען גע- גען אללע ניכט יידישע אויפצוגעבען, זיך אין אל- לעס אונד יעדעס דא נאָהווערדיקייט בעשיידע- נען אויפערטענס אונד דא גאָלדענע לעהרע, לע- בען אונד לעבען לאסטען פאָר אויגען צו האלטען.

דא צושמענדע אין קראָאציען.

ווערדענד פריהער דא קראָאמען אללען אַמט- סעמיטישען איינפליכטערוונגען קיין געהאָר נאכען, אונד דא העטצער צוריקווענען, האבען זיא זיך אן פיעלען אָרטען יעצט דאָך צו פלינדערונגען אונד צערשטאָונגען יידישען אייגענמוסס פערפיהרען לאסטען פאן דען רויזענדען אַמטעמיטען, וועלכע דאס לאנד דורכצעהנען אונד איהר גיפט אויסשפריי- ען. פרייליך ווירד אייך דאס פערמאָנען דער אונגארן ניכט מער געשאַנט ווא דאסיעניגע דער וידען, איבער דא פאָרגענגע דער לעמצען מאנע בע- ריכטעט מאן:

אין בערניא זינד דיענסטאָג אס 4 ד' מ' נאב- דעס דא דאָהין אבגעזאנדען הוסארען דען אָרט פערלאסטען האטטען, אונגעפעהר צוויי הונדערט פער- סאָנען פאָר דעס לארען דעס יידישען קויפמאנעס דאָויד פריימן ערשינען אונד שטימען דראָהונגען אונד פערווינגונגען אויס. דער אַנפיהרער פער- לאנגטע פאן דעס קויפמאנע, ער מאָנע דא „פיר- מאפּאפּלע מיט דער אונגארישען קראָנע“ דעס

וואנטע איך טיך, אן דען פּאָרדען דער קלאָסטער פריג איך — קיינע, קיינע שפּור!

דער גרוי וואר ווא אונדעראַנגערט; ער זאס אויף זיינעס לאנער ווא אין בילד פאן שטיין; נור דא סאָסקלן דעס געוויכס קעמפּסטען, נור אום דען מינד עוקשע עס געוואלטיג, נור זיינע ברוסט וואנטע אונד האב זיך, יוסף בליקשע שפארד אויף דען פּאָרדע, ער ענדיגט דא איי- קאלשע האנד, זיא וואָר ווא לעבליכען „מינע שרה, מינע שרה“ וויסערטע אונד שפּאָרנטע עס ענליך אויס איהר הערויס — אונד דאָן פליכטעטען פאסט אונד אַרבעט דא בלייבען ליפּטען: „נאָטש, מיין נאָטש, ווארום האסט דא טיך פערלאסטען!“

יוסף איבערזיעלעט סאָדעכשווייט; זא האטטע ער זיינען פאסטער ניט געוועהן; זא וואר דער פּאָרדער, דער בייא זיינעס אייגענען געשיק זא ווהינע, זא געפאסטע מאָן נאך ניט ענדיגטען וואָרדען.

„מינע טאָכטער, וואָ בוזט דא? מינע טאָכטער, ווער האט דיר מיר ענטרסטען? וועלכער גייער האט דא ריינע טויבע גערויבט? האט זיא אין זיינען אונרייגען, גרייליכען קלויזען דאפאָן געשראנען? האט ער דיר פאָס פּעלוען גע- שפּירצט, דאס דאָ צערשעמטערטע? האט ער דיר אין זיין ענטווייהטעס געשט געדרינגט, דאס דא בעפלעקע ווער- דעסט פאָן זיינער טיפּלישען פעסט?“

זא דראַנג עס דעם גרויזען רבי אויס דעס צוואממען- געפרעכטען געזענען. זיא יעצטע ווילטע איין פּלוצ אויף דען ליפּטען, דא געמאלס פּעלכוס, איין פּעראמטניס אויף דער צונגע, דא נור אימער געווענעט. „ניעב מיר מינע טאָכטער, וויעדער, אָדער ווא פּערפלוכט אין דאס אונטערשטע גיהנום!“

רעטונג דעס אינגליקליכען מעדענס דאס האָסטע, דאס שווערסטע צו וואנגע?

דיעזע געדאנקען ווארען דעם יינגלינג שאן פריהער דורך דא זעלע געגאנגען. זיא פּוהרען איהם נאך איינמאל בלייטשנעלל דורך דען גייט.

„אום נאָטש, דא שוויינטס! יוסף, איך פראַנע דיר נאך זיינער שוועסטער, נאך מינער שרה!“

„מינע שוועסטער...“ שטאטעללע דער יינגלינג אונטערשלאָסען.

„נאָטש, דא מוס וואס געשעהן זיין!“ רייע דער גרוי מיט געללענדער שטיממע, אונד ראפּטע זיך פאָס לאַנער אויף, אונד דער שרעקען דרוקטע זיך אויף זיינעס אַנגעוויכס פּורכטבאר אויס. „מענטש, זאנע מיר, וואָ איינט זיינע שוועסטער?“

„פאסטער, לייכטער פאסטער, בערווהנע דיר! איך ווייס עס ניכט, איך האבע זיא נאך ניכט געוועהן, וויטענס איך צוריקגעקערט.“

„דא ווייסט עס ניכט?“ שיינע דער רבי מיט נאך גע- וואלטיגערער שטיממע, „האסט זיא ניכט געוועהן... שפּיר, אום נאָטשעטווייליגען, וואס איינט עס? יוסף, לאס טיך ניכט אומקאממען.“

„פאסטער, אין דער שטונדע, דא דא געפאנגען פאָרט- געפיהרט ווארדענט, איינט זיא גערויבט וואָרדען, אונד איך פאנד נור איינע נאָנין לערע שטעטעטע.“

אונד נון צעזעהלעט ער דעם פאסטער מיט שנעללען וואָרדען דער אַנגסט, וואס געשעהן, אונד דאס מאן ניכטס, גאר ניכטס פאן איהר ערפאָהרען. וואָ האבען איך ניכט גע- וואָ, וואָ האבען איך ניכט געפאָרשט; וואָהין דראַנג טיך פּוס ניכט אין דער שטאָרט, אום דא שטאָרט, וואָהין ער נור איינלאס פּינדען קאָננעט! אין דא קיינען זעלכעס

פאָלליעטאָן.

רבי יום טוב האללער.

(10-טע פאָרזעצונג)

„ווער ווירד ציטערן פאָר דעם, וואס נאך ניכט איינט אונד פּעללייכט ניכט קאָסטע? זאנעט דער רבי, איך פיר- לע טיך שטארק אונד קרעכטיג, אללעס צו ערפראַנען; איך בין רוהיג, אָהנע לידענשאפט, איך גינגע ניכט, איך ער- אייפערע טיך ניכט. דאָהין מוסט אויך דא שטרעבען, מיין זאָהן; נור דאָן געהסט דא געלייטערט אויס דער פּרייטונג, נור דאָן קאָננסט דא איינסט זאנען; איך האבע געווענט! אונד דארום פאָן עטוואס אנדערעס, דען דא צייט פער- געהט, וואס מאכט זיינע שוועסטער, מינע שרה? וואָ ער- שרענט זיא עס?“

ווא אין דאָנערשלאַן טראַף דיעזע פראַנע דען יינג- לינג...

אלאָ דער פאסטער וואוסטע פאן ניכט. ער פער- מוסהטע זיינע טאָכטער מיט איהרעס ברודער פּעראייניגט. זאָללעט ער איהם מיטפיהרלען, וואס שווערעס אויף זיא געקאָסטען? זאָללעט ער עס פערשוויינען? וואס זאָללעט דער שאַן גענוג געדריקטע גרויז אויך איראן נאך צו טרא- נען האבען? קאָננט דעם ניצען? אונד דאָך? דאס פער- שווינדען שרה'ס, דא אַרט, וואָ זיא גערויבט וואָרדען, וואר צו אויפּפּעלליג. — עטוואס מוסטע דאָך פאָרויסגעזאָנען זיין; אין עטוואס מוסטע זיך שאַן פאָהרען איינע אַנקניט- פּונג, איינע אנדרייטונג פּינדען. עס וואר יא פּלאן אין איה- רער ענטפּעהונג, דא דא רייכער דען בעקוועמטען צייט- מונקט מיט זאָ פיעלער בערעכנונג בענעטשע האטטען. אָב דער פאסטער הייער ליכט שאפּטען קאָננעט? איינע שפור אויספּינען? וואר עס דאָן ניכט האָהערע פּעלליכט, צו